

О. М. Чечель,

к. е. н., доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ

O. Chechel,

Ph.D., Doctor of Public Administration, Professor of Public Administration,
National University Bioresources and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

EXPERIENCE OF STATE MANAGING THE ECONOMY IN SELECTED COUNTRIES

Досліджено особливості державного управління економікою в окремих країнах світу. Визначено пріоритетні напрями впровадження зарубіжного досвіду державного управління економікою в національну практику. Автор підкреслює, що на сьогодні жодна країна у світі не має у своєму розпорядженні економіки в класичному ринковому варіанті або повної відсутності ринкових відносин. За роки співіснування капіталізму і соціалізму, ринкової економіки й адміністративно-командної системи відбулося виокремлення найбільш життєво необхідних і функціональних елементів згаданих соціально-економічних систем, що дало можливість говорити про їх взаємопроникнення в тих або інших варіаціях у рамках однієї системи. Проведено загально-теоретичний аналіз чотирьох (Франція, Німеччина, Англія, США) країн та виокремлено пропозиції щодо вдосконалення національної практики державного управління економікою.

The peculiarities of state control of the economy in some countries. The priority areas of implementation of international experience of state control of the economy into the national practice. Author emphasizes that today no state in the world has a market economy in the classic version and the complete absence a market economy. During the years of coexistence capitalism and socialism market economy and command system happened separation the most vital and functional elements of these socio-economic systems, making it possible to talk about their interpenetration in certain variations within one system. Conducted general theoretical analysis of the four (France, Germany, England, USA) and countries singled out proposals for improving the national practice of state managing the economy.

Ключові слова: економіка, державне управління, зарубіжний досвід.

Key words: economics, public administration, international experience.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Історично світові політичні та економічні обставини, які склалися в міжнародних відносинах, породжували широке розмаїття підходів до формування економічної політики. При цьому існували різноманітні моделі, які впродовж багатьох десятиліть відпрацьовувалися і вдосконалювалися окремими державами з урахуванням національних особливостей. Довготривале апробування даних процесів породжувало певну стійку систему підходів і критеріїв визначення основних напрямів економічної політики держави. Це дало змогу об'єднати найбільш схожі механізми економічної політики у системи та моделі державного управління. Утвердження в нашій державі власної моделі державного управління економікою потребує, в першу чергу, наукового осмислення подібних процесів в тих країнах, які досягли в цьому аспекті значних зрушень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні концепції державного регулювання економічної політики мають багате історичне підґрунтя. Найбільш влучне визначення держави як реальної дійсності, як практичної реалізованості розуму дав ще Гегель [1, с. 126]: Держава — це сутність з практично безмежною владою. Її воля виражається у діях держави (оголошення особливого стану, затвердження нормативно-правових актів), які мають обов'язковий характер. Зрештою, забезпечення відповідного рівня добробуту громадян також належить до її прав і обов'язків. Етатизм Гегеля полягає у принципі суверенності держави і державних форм прояву, організації та дії, які визнаються етатизмом, він, по суті, і є необхідною умовою для будь-якої моделі та системи державного регулювання економічної політики.

Поняття моделі державного регулювання економічної політики тісно пов'язане з такими поняттями як "економічна система" і "модель господарського розвитку". Так, російський економіст Г. Чібриков оперує терміном "модель господарського розвитку", розуміючи під ним сукупність тих елементів, які забезпечують функціонування економіки в їх взаємозв'язку і взаємодії. Вчений підкреслює, що набір таких елементів достатньо складний і неоднорідний. Вони за своєю природою є політичними, економічними, технологічними, соціальними, психологічними, релігійними. Проте при всій їх неоднорідності ці елементи взаємопов'язані й здатні до взаємодії в межах певної економічної моделі [2, с. 75].

Японський економіст З. Цуцумі зазначав, що "у кожній країні є свої традиції, своя історія, і потрібно вибрати ту модель, яка підходить даній конкретній країні" [3]. В її рамках формуються чинники, що визначають специфіку форм і методів державного регулювання економічної політики.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні, мабуть, жодна країна світу не має у своєму розпорядженні економіки в класичному ринковому варіанті або повної відсутності ринкових відносин. За роки співіснування капіталізму і соціалізму, ринкової економіки й адміністративно-командної системи відбулося виокремлення найбільш необхідних і функціональних елементів цих соціально-економічних систем, що дало можливість говорити про їх взаємопроникнення в тих або інших варіаціях у рамках однієї системи. Виходячи із означеного, основною метою даної статті є теоретичний аналіз характерних особливостей державного управління економікою в окремих країнах світу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Щоб обрати власну модель і систему державного регулювання економічної політики, у першу чергу, слід проаналізувати досвід інших країн. Беручи за основу даний підхід, проаналізуємо розвиток і сучасний стан державного регулювання економіки в окремих розвинутих країнах світу.

Модель державного регулювання економічної політики можна визначити як систему елементів, що відображає певні сторони форм і методів державного впливу на розвиток економічного процесу та зв'язки між ними, яка утворилася в рамках національної моделі економічного розвитку з метою його приведення у відповідність з поставленими цілями і завданнями стратегічного розвитку національної економіки. Саме порівняння національних моделей регулювання і становить особливий інтерес у рамках зіставлення національних особливостей стратегічного планування економічних процесів.

Французька модель державного регулювання економіки. Сучасна модель державного регулювання економічної політики у Франції почала формуватися в перші десятиліття після Другої Світової війни. Післявоєнний період характеризувався значним державним втручанням в економіку та високою часткою державного сектора. В 60-ті роки минулого століття у Франції почала встановлюватися система так званого "індикативного планування", що дозволяло на демократичній основі координувати позиції держави і приватного бізнесу. Саме тоді в країні сформувалися об'єктивні передумови для

впровадження індикативного планування, що означувало собою початок етапу формування "демократичної системи планування, яка дозволяє органам державного управління регулювати господарські процеси так, щоб державна бюрократія не знищила ефективне функціонування суб'єктів ринку" [4, с. 84].

Французька модель вплинула на розвиток державного регулювання економіки в інших промислово розвинутих країнах, перш за все в Німеччині та Японії. У той же час, зближення національних ринків Франції та інших країн спричинило перехід від індикативної складової державного регулювання до стратегічної, що зумовило третій етап становлення сучасної моделі державного регулювання економіки у Франції. Державний сектор, який характеризувався розмитими кордонами і постійними процесами взаємопроникнення форм власності, не міг забезпечити гнучке і динамічне пристосування національної економіки до сучасних реалій.

Франція пізніше за інші європейські країни застосувала ліберальні реформи, реалізація яких підтвердила стійкість колишніх традицій. Велика за масштабами приватизація, що проводилася з метою ослаблення централізованого впливу держави, насправді навпаки, лише ускладнила її форми [5, с. 59].

Ідея стратегічного планування отримала практичне втілення у 80-их роках ХХ століття. До головних пріоритетів були віднесені: зміцнення національної валюти, розвиток освіти, забезпечення зайнятості, соціальний захист населення, розвиток наукових досліджень, облаштування території, вдосконалення держапарату. Ці напрями отримали статус цільових державних програм [6, с. 172]. Таким чином, індикативні плани були замінені загальнодержавними програмами, що за своєю суттю є лише певними деклараціями про наміри, які не мають загальнообов'язкового значення. Це обумовлено, з одного боку, глобалізацією економіки, з іншого — тяжінням французької моделі регулювання до ліберальніших американської і британської.

Але не дивлячись на певні недоліки, саме Франції належить основна заслуга у формуванні системи державного планування в умовах ринку.

Важливою рисою системи державного регулювання економіки у Франції є високий рівень узгодженості заходів, що вживаються. Для цього існує економічна та соціальна Рада, до якої входять представники уряду, підприємців і профспілок. Адміністративні Ради, що включають адміністраторів, робітників, споживачів і спеціалістів існують також на кожному публічному підприємстві. Як правило, держпідприємства користуються у сфері розробки своєї тактики ведення господарської діяльності самостійністю, причому її ступінь тим вищий, чим успішніша діяльність підприємства. Водночас оцінка інвестиційних програм здійснюється спеціальним Фондом економічного та соціального розвитку, який може також надавати субсидії й дотації.

Особливостями формування французької моделі регулювання економіки є:

1. Розвиток планових елементів у системі заходів державного регулювання пояснюється, перш за все, специфікою французької моделі, що полягає в значній мірі державного втручання в економіку.

2. Французька модель займає проміжне становище між німецькою й японською моделями з одного боку і американською й англійською — з іншого. Для французької моделі характерні окремі елементи, властиві

кожній із цих моделей. Наслідком подібної невизначеності є її значна нестабільність, яка опосередковано відбилася і на системі економічної політики, що послідовно змінювала ряд форм у напрямі зниження елементів загальної обов'язковості: від директивного централізованого через індикативне до стратегічного.

3. Значною проблемою сучасної французької економіки є суттєве збільшення безробіття. Так, за даними державного статистичного управління Франції Insee, рівень безробіття, розрахований відповідно до стандартів Міжнародної організації праці за 2012 рік склав 10,2 % [7]. До основних заходів із покращення даної ситуації, які заслужують на увагу для нашої держави є значне скорочення оподаткування заробітної плати, яке започаткував уряд Франції в кінці 2012 року.

Державне регулювання економіки в США. Ліберальна модель реалізується в США у чистому вигляді. Її головна мета — розвиток вільної економіки. Державне регулювання відбувається за залишковим принципом: втручаючись у ті сфери, які ринок не може регулювати, уряд створює максимально сприятливі умови для функціонування приватного капіталу.

Початок 80-х років у США ознаменувався різким посиленням неокласичних тенденцій, що дало змогу говорити про "неокласичну революцію". У комплексі підхід до цієї революції описувався документом адміністрації Р. Рейгана "Новий початок для Америки. Програма економічного оздоровлення", опублікованому в 1981 році. Програма передбачала лібералізацію податкової системи, скорочення граничних термінів амортизації, стримування росту державного боргу та витрат, скорочення асигнувань на соціальні програми і збільшення військових видатків.

Важливими специфічними рисами американської моделі є федеративний державний устрій і зумовлена ним багатовекторність економічної системи. З одного боку, це сприяє підвищенню економічної безпеки, з іншого — вимагає здійснення особливої політики з координації впливових регіональних інтересів.

Також до особливостей американської моделі державного регулювання економіки слід віднести функціонування глобальних транснаціональних корпорацій (ТНК), які відіграють визначальну роль в економіці країни, здійснюючи істотний вплив на політику федерального уряду як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Тому стратегічні плани, що складаються корпораціями, з одного боку, враховують загальнодержавну політику, з іншого — визначають її основні напрями і пріоритети. Це пояснює факт відсутності в США загальнодержавних планів. Їх основні функції виконують корпоративні плани: визначення на основі прогнозних досліджень спільних напрямів соціально-економічного розвитку, формулювання системи дій, координування функціонування різних економічних суб'єктів, оцінка отриманих результатів.

Як висновок, необхідно відзначити, що на сучасному етапі державне регулювання економіки в американській і англійській моделях меншою мірою, у порівнянні з іншими моделями, використовує механізми державного регулювання, оскільки навіть само існування державного сектора в економіці цих країн спірне. У США воно реалізується через систему держзамовлення, що розміщується на приватних підприємствах. У Великій Британії в результаті широкомасштабної приватизації 80-х років суттєво зменшено державний конт-

роль над економікою. Ринок праці, фінансова система, соціальна структура значною мірою орієнтовані на ринкові принципи функціонування, домінує прагнення до максимальних результатів у короткостроковій перспективі, що превалює над пошуком шляхів планомірного довгострокового розвитку.

Шведська (або соціал-демократична) модель державного регулювання поширена у скандинавських країнах і частково в Португалії, Іспанії, Греції. Головна увага тут приділяється соціальній сфері, зайнятості та соціальному забезпеченню, регулюванню трудових відносин, жорсткій політиці доходів.

Уряд соціал-демократів Швеції у 1982 році, зіткнувшись із структурним спадом, оголосив про програму "третього шляху", відмінного як від підтримки попиту так і від стимулювання пропозиції. Пріоритетними були оголошені досягнення повної зайнятості, розширення обсягів виробництва та забезпечення його високої конкурентоздатності, підвищення темпів зростання, високий рівень життя, регіональна збалансованість, стабільність державних фінансів, підтримання зовнішньоторговельного та платіжного балансу.

На державних підприємствах наприкінці 80-х років працювало 11—13 % усього зайнятого населення, державна власність мала високу питому вагу в гірничовидобувній, сталеплавильній промисловості, електроенергетиці, в сфері послуг, причому на державних підприємствах системи соціальних послуг працювало 92 % зайнятих у галузі.

У 1987 році на соціальні потреби витрачалось 31—35 % ВВП [15, с. 71], а на початку 90-х державні витрати на соціальне забезпечення склали понад 40 % ВВП. На відміну від американської моделі, переважна частка соціальних коштів формується за рахунок внесків підприємців, оскільки існує система страхових зобов'язань. 31 % пенсійного фонду вноситься державою [16, с. 91]. Таким чином, головним орієнтиром шведської моделі є забезпечення максимально сприятливих умов для вияву індивідом його суспільно-корисної активності.

Особливості державного регулювання економіки Японії. Сучасна японська модель почала формуватися в 50-і роки минулого століття, коли був прийнятий Закон про комплексний розвиток території країни, який мав забезпечити основу довгострокового збалансованого розвитку національної економіки. Державне регулювання спочатку відзначалося індикативним характером: плани соціально-економічного розвитку фактично були сукупністю державних програм, які орієнтувалися на досягнення загальнонаціональних цілей.

Основними завданнями, які стояли перед країною, були забезпечення економічної самостійності, максимальних темпів економічного зростання і зайнятості населення. В умовах спільної дезорганізації економіки періоду відновлення, інфляції, дефіциту платіжного балансу і високого рівня безробіття перші заходи були направлені на форсування процесів концентрації виробничих ресурсів у монополіях, що прагнули укріпити свої позиції на міжнародній арені. Основні фінансові потоки були сконцентровані в руках держави, що дозволило зміцнити планові програми істотною фінансовою підтримкою.

Принципова особливість японської системи державного регулювання полягала в тому, що плани орієнтувалися, перш за все, на технологічний розвиток як основний засіб досягнення соціально-економічних цілей.

На базі широкого використання кращих світових технологічних досягнень здійснювалося становлення і вдосконалення галузевої структури економіки.

На сучасному етапі основною метою японської моделі державного регулювання є формулювання уявлення про майбутню економічну структуру і провідні напрями розвитку, з тим, щоб орієнтувати приватний сектор; забезпечити основу для урядового контролю за економікою; зафіксувати сфери, де наявність гострих проблем вимагає активного державного втручання; встановити масштаби і характер цієї участі [19, с. 32—33].

Пріоритети формування національної економічної моделі Росії. Сучасна економічна модель РФ почала формуватися на результатах фінансової кризи жовтня 1998 року. За тих умов повернення до багатопорядкової інфляції було неприпустиме передусім із політичних міркувань, адже гіперінфляція початку 90-х асоціювалася з нестабільністю і неефективністю влади. Оскільки основним індикатором економічної стабільності був валютний курс національної валюти, то на ньому і замикалася вся економічна і політична динаміка.

Нові форми економічного життя в основному не мали під собою міцних підстав: великі та "легкі" гроші зароблялися поза правилами ринку. Адміністративне регулювання заміняло відсутність інституційно-правових регуляторів, що надавало перевагу особам, які мали доступ до бюрократичного чи силового ресурсу, що є характерним не тільки для Росії, а й інших країн пострадянського простору. Ринкова конкуренція підмінялася конкуренцією різних груп лобістів: кримінальних, політичних тощо. Як результат, стратегічних інвесторів відштовхувала неправильність і ризикованість такого бізнесу.

За цих обставин почався пошук нових напрямів формування власної економічної моделі, яка передбачає активну політику держави, стимулювання промислового зростання, посилення державного сектора, зменшення фінансової залежності від зовнішніх позик, збільшення економічної агресивності на зовнішніх ринках. Сучасна економічна політика Росії визначається двома напрямками: орієнтованою на експорт економікою державного сектора та орієнтованим на імпорт середнім бізнесом, а основні напрями економічної стратегії зумовлені геополітичними амбіціями та намаганнями повернути статус наддержави, який вона втратила після розпаду Варшавського блоку і СРСР.

Економічна політика на міжнародній арені дозволяє дійти висновку, що основними пріоритетами Росії сфері є: повернення статусу наддержави і формування нового євразійського утворення на терені колишнього СРСР; збирання "історичних російських земель", інтеграція держав і "великих просторів" довкола Росії; зміна силового балансу між атлантичною спільнотою (НАТО) і Росією як військово-стратегічною спадкоємицею СРСР; орієнтація на формування нової біполярності; протидія сепаратистським рухам у самій РФ; нейтралізація країн Балтії та геополітична декомпозиція України; інтеграція Білорусі до складу Російської Федерації; економічна і соціокультурна експансія в усі незалежні пострадянські країни, підтримка російськомовного населення, створення умов для політичного контролю й домінування Росії.

Ці пріоритети цілком відповідають традиційній імперській стратегії РФ. Реалізація цієї ідеї завжди була

і залишається основою традиційної стратегії Росії протягом століть і всі процеси "лібералізації", "демократизації" не можуть змінити цю тенденцію в короткий проміжок часу.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи аналіз моделей економічної політики держави та критеріїв, які її визначають, зазначимо, що формування вітчизняної моделі повинно базуватися на таких основних пріоритетах:

1. Автор поділяє точку зору відомого українського економіста Я. Жаліло, який вважає, що головним національним економічним інтересом України повинна стати енергетична незалежність, якої можна досягти шляхом створення ефективної моделі енергетичної безпеки [20].

2. Пріоритет національних економічних інтересів у фінансовій і банківській сферах, розвиток вітчизняного підприємництва, малого і середнього бізнесу, приватної власності, а також фіскальна політика мають бути переорієнтовані на суттєве збільшення державних капіталовкладень при збереженні фінансової дисципліни, використання макроекономічного механізму, що сприяє зростанню.

3. Важливим національним інтересом є здійснення кадрової політики: в уряді, в органах державної влади й на провідних підприємствах ключові позиції мають зайняти національно свідомі та високоосвічені фахівці.

4. Завдяки своєму географічному положенню Україна належить до Центральноєвропейського, Східноєвропейського та Чорноморського регіонів, а її територія є інтегруючою між їх складовими частинами. Проте, за інерцією політичного мислення Україну відносять до пострадянського простору. Її специфічне геостратегічне та геополітичне положення у контексті глобальних тенденцій розвитку світової економіки вимагає від української сторони зваженої та далекоглядної зовнішньоекономічної політики. Україні слід докласти більших зусиль для поширення результатів економічного зростання на засадах доцільності та обґрунтованості, усунути розрив у розвитку людських ресурсів між нашою державою та іншими країнами. Зокрема підвищити якість систем освіти та охорони здоров'я, покращити адресність систем соціального захисту бідних та економічно вразливих категорій населення.

Література:

1. Гегель Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права або природне право і державознавство / Петро Соколовський (ред.), Роман Осадчук (пер. з нім.), Микола Кушнір (пер. з нім.). — К.: Юніверс, 2000. — 329 с.
2. Чибриков Г. Г. Трактовки модели экономического развития и ее элементов / Г. Г. Чибриков // Рос. экон. журнал. — 2005. — № 2. — С. 75—82.
3. Знання на службі розвитку. Економічний огляд. Сайт представництва Світового банку в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://web.worldbank.org>
4. Евграшин Е. Из практики французского индикативного планирования / Е. Евграшин // Российский экономический журнал. — 2008. — № 2. — С. 82—87.
5. Гусева Т.М. Розширення ЄС на Схід: основні аспекти інтеграції країн Центральної та Східної Європи до

Європейського Союзу // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — К., 2007. — Вип. 33, ч. 2. — С. 58—61.

6. Биктагиров И.А. Прогнозирование и планирование в условиях рынка / И.А. Биктагиров. — Казань: КФЭИ, 2008. — 176 с.

7. L'Institut national de la statistique et des etudes economiques [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.insee.fr/fr/>

8. Мюллер-Армак А. Принципы социального рыночного хозяйства / Социальное рыночное хозяйство. Теория и этика экономического порядка в России и Германии. — СПб.: Экономическая школа, 1999. — 482 с.

9. Гаек Фридрих Август фон. Право, законодательство и свобода: современное понимание либеральных принципов справедливости и политики: пер. с англ. / Издательско-образовательный проект "Навигатор". — М.: ИРИСЭН, 2006. — 643 с.

10. Митяев Д. Социальное рыночное хозяйство: идея, реальность, перспектива / Д. Митяев. — 1992. — № 2. — С. 67—80.

11. Прокопенко И.И. Государственно-монополистическое программирование экономики. На примере Великобритании / И.И. Прокопенко. — К., 1974. — 232 с.

12. Сорос Джордж. Джордж Сорос про глобалізацію / Андрій Фролкін (пер. з англ.). — К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2002. — 173 с.

13. Конарева Л. А. Качество потребительских товаров как элемент национальной безопасности / Л.А. Конарева // США — Канада: экономика, политика, культура. — 2003. — № 11. — С. 78—96.

14. Биктагиров И.А. Прогнозирование и планирование в условиях рынка / И.А. Биктагиров. — Казань: КФЭИ, 2008. — 176 с.

15. Волков А.М. Швеция: социально-экономическая модель / А.М. Волков. — М.: Мысль, 2001. — 188 с.

16. Лиман Г.И. "Шведская модель" социальной политики / Г.И. Лиман, Л.В. Пресняков // Рос. экон. журнал. — 1993. — № 8. — С. 88—94.

17. Саниахметова Н.О. Окремі аспекти зближення конкурентного законодавства ЄС і України // Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем. — К., 2000. — С. 211—214.

18. Пронь С.В. США та Японія в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (50—90-ті роки ХХ століття). — Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2003. — 244 с.

19. Боев Ю.О. Економічна історія: Західна Європа, Японія, США / Ю.О. Боев, С. Боева. — К.: Вища школа, 2004. — 174 с.

20. Жаліло Я.А. Українська економіка після виборів: що далі? / Національний ін-т стратегічних досліджень / Я.А. Жаліло (відп. ред.), Я.В. Белінська, С.І. Лавриненко, О.М. Пищуліна, Д.С. Покришка, В. В. Юрчишин. — К.: НІСД, 2007. — 78 с.

References:

1. Hehel, H. (2000), *Osnovi filosofii prava abo prirodne pravo i derzhavoznavstvo* [Fundamentals of the philosophy of law or natural law and gosudarstvovedenie], Yunivers, Kyiv, Ukraine.

2. Chibrikov, H. H. (2005), *Traktovki modeli ekonomicheskoho razvitiia i ee elementov* [Interpretation of the pattern of economic development and its elements], № 2, Ros. ekon. zhurnal, Moskva, RF.

3. Znannia na sluzhbi rozvitku [Knowledge in the service]. *Ekonomichnii ohliad. Sait predstavnitstva Svitovoho banku v Ukraini*, Kyiv, Ukraine.

4. Evhrashin, E. (2008), *Yz praktiki frantsuzskoho indikativnoho planirovaniia* [French practice of indicative planning], № 2, Rossiiskii ekonomicheskii zhurnal, Moskva, RF.

5. Husieva, T. M. (2007), *Rozshirennia YeS na Skhid: osnovni aspekti intehratsii krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropi do Yevropeiskoho Soiuzu* [EU Enlargement to the East: the main aspects of the integration of Central and Eastern Europe into the European Union], Vip. 33, ch. 2, Aktualni problemi mizhnarodnikh vidnosin, Kyiv, Ukraine.

6. Biktahirov, Y. A. (2008), *Prohnozirovanie i planirovanie v usloviiakh rinka* [Forecasting and planning in market conditions], KFEY, Kazan

7. L'Institut national de la statistique et des etudes economiques (2014), available at: <http://www.insee.fr/fr/> (Accessed 10 Jun 2014).

8. Miuller-Armak, A. (1999), *Printsipi sotsialnoho rinochno khoziaistva* [Principles of the social market economy], Ekonomicheskaiia shkola, SPb, RF.

9. Haiek, F. A. (2006), *Pravo, zakonodatelstvo i svoboda* [Law, Legislation and Liberty], YRYSEN, Moskva, RF.

10. Mitiaev, D. (1992), *Sotsialnoe rinochnoe khoziaistvo: ideia, realnost, perspektiva* [Social market economy: the idea, the reality, the prospect], № 2, Moskva, RF.

11. Prokopenko, Y. Y. (1974), *Hosudarstvenno-monopolisticheskoe prohrammirovanie ekonomiki* [State-monopoly programming economy. On an example Velikobritanki]. Na primere Velikobritanki, Moskva, RF.

12. Soros, D. (2002), *Dzhordzh Soros pro hlobalizatsiiu* [George Soros on Globalization], Vidavnistvo Solomii Pavlichko "Osnovi", Kyiv, Ukraine.

13. Konareva, L. A. (2003), *Kachestvo potrebitelskikh tovarov kak element natsionalnoi bezopasnosti* [Quality consumer goods as an element of national security], № 11, SShA — Kanada: ekonomika, politika, kultura, Kyiv, Ukraine.

14. Biktahirov, Y. A. (2008), *Prohnozirovanie i planirovanie v usloviiakh rinka* [Forecasting and planning in market conditions], KFEY, Kazan, RF.

15. Volkov, A. M. (2001), *Shvetsiia: sotsialno-ekonomicheskaiia model* [Sweden: socio-economic model], Misl, Moskva, RF.

16. Liman, H. Y. (1993), *Shvedskaia model sotsialnoi politiki* [The Swedish model of social policy], № 8, Ros. ekon. zhurnal, Kyiv, Ukraine.

17. Saniakhmetova, N. O. (2000), *Okremi aspekti zblizhennia konkurentnoho zakonodavstva YeS i Ukraini* [Some aspects of the convergence of competition laws of the EU and Ukraine], Yevropa, Yaponiia, Ukraina: shliakhi demokratizatsii derzhavno-pravovikh sistem, Kyiv, Ukraine.

18. Pron, S. V. (2003), *SShA ta Yaponiia v Aziatsko-Tikhookeanskomu rehioni (50—90-ti roki KhKh stolittia)* [United States and Japan in the Asia-Pacific region (50-90-ies of XX century)], Vidavnistvo MDHU im. Petra Mohili, Mikolaiv, Ukraine.

19. Boiev, Yu. O. (2004), *Ekonomichna istoriia: Zakhidna Yevropa, Yaponiia* [Economic History: Western Europe, Japan, USA], SShA, Vishcha shkola, Moskva, RF.

20. Zhailo, Ya. A. (2007), *Ukrainska ekonomika pislia viboriv: shcho dali* [Ukrainian economy after the election: what next], NISD, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2014 р.